

MENNESKERETTIGHEDERNE

Den Europæiske Union lægger vægt på at støtte demokratiet og menneskerettighederne i sine eksterne forbindelser i overensstemmelse med sine grundprincipper om frihed, demokrati og respekt for menneskerettighederne og de grundlæggende frihedsrettigheder samt retsstatsprincippet. EU søger at integrere menneskerettighedsspørgsmål i alle sine politikker og programmer og har forskellige menneskerettighedspolitiske instrumenter til konkrete aktiviteter — herunder finansiering af specifikke projekter vis EU's finansielle instrumenter.

RETSGRUNDLAG

- Artikel 2 i traktaten om Den Europæiske Union (TEU): EU's værdier. EU's grundlæggende værdier er »respekt for den menneskelige værdighed, frihed, demokrati, ligestilling, retsstaten og respekt for menneskerettighederne, herunder rettigheder for personer, der tilhører mindretal«
- artikel 3 i TEU: EU's mål. I sine forbindelser »med den øvrige verden« bidrager EU til »udryddelse af fattigdom og beskyttelse af menneskerettighederne, navnlig barnets rettigheder, samt nøje overholdelse og udvikling af folkeretten, herunder overholdelse af principperne i De Forenede Nationers pagt«
- artikel 6 i TEU: Chartret om grundlæggende rettigheder og den europæiske menneskerettighedskonvention. Selv om Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder (artikel 6, stk. 1) kun henviser udtrykkeligt til gennemførelse af EU-retten, skal EU's institutioner, organer og dens medlemsstater også overholde chartret i EU's eksterne forbindelser. Lande, der tiltræder EU, skal ligeledes overholde chartret. I henhold til artikel 6, stk. 2 skal EU tiltræde den europæiske menneskerettighedskonvention (for yderligere informationer henvises til faktablad [4.1.2](#) om EU's charter om grundlæggende rettigheder)
- artikel 21 i TEU: Principper, som Unionens optræden udadtil bygger på. Disse principper er demokrati, retsstatsprincippet, menneskerettighedernes og de grundlæggende frihedsrettigheders universalitet og udelelighed, respekt for den menneskelige værdighed, lighed og solidaritet samt respekt for principperne i De Forenede Nationers pagt fra 1945 og folkeretten. I artikel 21 tilslutter EU sig princippet om »menneskerettighedernes og de grundlæggende frihedsrettigheders universalitet og udelelighed« og forpligter sig til at betragte økonomiske og sociale rettigheder som værende lige så vigtige som civile og politiske rettigheder
- artikel 205 i traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde (TEUF): Almindelige bestemmelser om Unionens optræden udadtil. I denne artikel fastsættes, at EU's optræden udadtil skal bygge på de principper, der er fastlagt i artikel 21 i TEU.

EU'S MENNESKERETTIGHEDSPOLITIK

I 2012 vedtog Det Europæiske Råd en strategisk ramme for menneskerettigheder og demokrati med en handlingsplan for dens gennemførelse. Rammen fastsætter principper, mål og prioriteter med henblik på at forbedre effektiviteten af og sammenhængen i EU's politik i løbet af de næste 10 år. Disse principper omfatter integrering af menneskerettighederne i alle EU-politikker (som en »rød tråd«), bl.a. når interne og eksterne politikker overlapper hinanden, samt indførelse af en mere skræddersyet tilgang. Handlingsplanen omfattede konkrete tiltag for perioden frem til den 31. december 2014. Der blev i juli 2015 vedtaget en ny handlingsplan for perioden 2015-2019 baseret på en vurdering af den første plan og på den politiske vejledning fra Kommissionens næstformand/Unionens højtstående repræsentant for udenrigsanliggender og sikkerhedspolitik (NF/HR).

Selv om EU's retningslinjer om menneskerettighederne, som er vedtaget af Rådet, ikke er retligt bindende, indeholder de praktiske instrukser til EU-repræsentationerne rundt om i verden vedrørende:

- indsatsen mod dødsstraf
- menneskerettighedsdialoger
- barnets rettigheder
- indsatsen mod tortur og anden grusom behandling
- beskyttelse af børn under væbnede konflikter
- beskyttelse af menneskerettighedsforkæmpere
- overholdelse af den humanitære folkeret
- bekæmpelse af vold mod kvinder og piger
- fremme af religions- og trosfrihed
- beskyttelse af lesbiske, bøssers, biseksuelles, transseksuelles og interseksuelles (LGBTI-personers) rettigheder
- fremme af ytringsfrihed både online og offline.

EU medtager regelmæssigt menneskerettigheder i de politiske dialoger, der føres med tredjelande eller regionale organisationer. EU fører også menneskerettighedsdialoger og konsultationer vedrørende menneskerettighederne med over 40 lande. Derudover har næsten alle de 79 stater i Afrika, Vestindien og Stillehavsområdet (AVS) en dialog med EU på grundlag af artikel 8 i Cotonouaftalen, hvoraf det fremgår, at den politiske dialog bør omfatte »en løbende vurdering af udviklingen med hensyn til menneskerettighederne«.

Diplomatiske demarcher (som er fortrolige) og erklæringer (som er offentlige) vedrørende tredjelandes politikker og konkrete rettighedskrænkelser i tredjelande er også betydningsfulde midler til at udøve diplomatisk pres i internationale forbindelser.

Bilaterale handelsaftaler og de forskellige associerings- og samarbejdsaftaler mellem EU og tredjelande eller regionale organisationer indbefatter en menneskerettighedsklausul, der definerer respekt for menneskerettighederne som et »væsentligt element«. Forskellige foranstaltninger — såsom reduktion eller suspension af samarbejdet — kan anvendes til at håndtere tilfælde af manglende overholdelse. Der er indført en stærk konditionalitetsmekanisme for lande, der er kandidater til tiltrædelse af EU. Der er indarbejdet en »mere-for-mere«-tilgang (øget integration i EU og flere penge til gengæld for flere reformer) i den nye europæiske

naboskabspolitik. Der gives incitamenter til reformer i de præferencehandelsordninger, som EU giver udviklingslandene (GSP+).

EU's landestrategier for menneskerettigheder og demokrati er baseret på en bottom-up-tilgang med sigte på at integrere EU's menneskerettighedsretningslinjer og -prioriteter i ét sammenhængende politikdokument, som er tilpasset et bestemt land, med konkrete mål, der fastsættes for tre år ad gangen. EU's valgobservationsmissioner har ligeledes til formål at forbedre menneskerettighederne ved at søge at begrænse trusler og vold i forbindelse med valg og styrke demokratiske institutioner.

EU fremmer også menneskerettighederne gennem sin deltagelse i multilaterale fora, som f.eks. FN's Generalforsamlings 3. Komité, FN's Menneskerettighedsråd, Organisationen for Sikkerhed og Samarbejde i Europa (OSCE) og Europarådet. Endvidere fremmer Unionen aktivt international strafferetspleje, f.eks. gennem Den Internationale Straffedomstol.

Det Europæiske Instrument for Demokrati og Menneskerettigheder (EIDHR) støtter med et budget på 1,3 mia. EUR for perioden 2014-2020 (fortrinsvis) civilsamfundsaktører, der fremmer menneskerettigheder og demokrati. Et vigtigt træk ved dette instrument er, at det ikke er nødvendigt at opnå samtykke fra det pågældende lands regering. Andre finansieringsinstrumenter, der beskæftiger sig med menneskerettighederne er bl.a. instrumentet for udviklingssamarbejde (DCI), instrumentet, der bidrager til stabilitet og fred (stabilitetsinstrumentet), det europæiske naboskabsinstrument (ENI) og Den Europæiske Udviklingsfond (EUF). EU har desuden forpligtet sig til gradvist at indarbejde en rettighedsbaseret tilgang i alle sine udviklingsprogrammer på grundlag af en værktøjskasse, der blev udviklet af Kommissionen i 2014. Den Europæiske Demokratifond er en privatretlig fond, som støttes af EU og dens medlemsstater. Budgettet på 2,3 mia. EUR for perioden 2014-2020 til Unionens fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik (FUSP) dækker bestemte aktiviteter af relevans for menneskerettighederne, navnlig civil krisestyring.

En årsberetning om menneskerettighederne, der udarbejdes af NF/HR og vedtages af Rådet, giver et overblik over menneskerettighedssituationen i verden og EU's tiltag i årets løb.

AKTØRER

Det Europæiske Råd fastlægger EU's strategiske interesser og overordnede retningslinjer for FUSP.

EU's udenrigsministre i Udenrigsrådet, som mødes hver måned, tager sig generelt af menneskerettighedsspørgsmål, som opstår i forbindelse med FUSP eller med EU's handels- eller udviklingspolitik. Rådets arbejdsgruppe om menneskerettigheder (COHOM), der udfører forberedende arbejde til drøftelser på højt plan og afgørelser om menneskerettighedsspørgsmål, er sammensat af menneskerettighedsekspertter fra medlemsstaterne og repræsentanter for Tjenesten for EU's Optræden Udadtil (EU-Udenrigstjenesten) og Kommissionen.

Udenrigsrådet ledes af NF/HR — i øjeblikket Federica Mogherini — der bidrager til udviklingen af Unionens FUSP og sikrer, at afgørelserne gennemføres. NF/HR repræsenterer også EU i FUSP-anliggender og har det overordnede ansvar for EU-Udenrigstjenesten og EU-delegationerne i tredjelande. Der findes et Direktorat for Menneskerettigheder, Globale og Multilaterale Anliggender i EU-Udenrigstjenesten, og hver enkelt EU-delegation har et »kontaktpunkt« for menneskerettigheder.

Kommissionen forhandler internationale aftaler på plads, er ansvarlig for EU-udvidelsesprocessen og naboskabspolitikken og forvalter udviklingsprogrammer og finansielle instrumenter (i tæt samarbejde med EU-Udenrigstjenesten).

EU's særlige repræsentant for menneskerettigheder har til opgave at øge effektiviteten og synligheden af EU's menneskerettighedspolitik. Den særlige repræsentant har et bredt, fleksibelt mandat og arbejder tæt sammen med EU-Udenrigstjenesten. Posten beklædes i øjeblikket af Stavros Lambrinidis, som blev udnævnt i juli 2012, og som er EU's første tematiske særlige repræsentant.

EUROPA-PARLAMENTETS ROLLE

Parlamentet bidrager til EU's politikker og overvåger de øvrige EU-institutioners arbejde.

I henhold til artikel 207 og 218 i TEUF skal de fleste internationale aftaler godkendes af Parlamentet for at træde i kraft. Eksempelvis blokerede Parlamentet i 2011 for tekstilprotokollen til partnerskabs- og samarbejdsaftalen (PSA) mellem EU og Usbekistan, hovedsageligt på grund af problemer med børnearbejde. Parlamentet godkendte den først i 2016, efter at der var foretaget væsentlige forbedringer med hensyn til anvendelsen af børne- og tvangsarbejde.

Artikel 36 i TEU forpligter NF/HR til at høre Parlamentet om de væsentligste aspekter af og grundlæggende valg i forbindelse med FUSP samt til at holde Parlamentet orienteret om udviklingen i disse politikker. Parlamentet kan stille spørgsmål eller komme med henstillinger til Rådet eller til NF/HR.

Parlamentets beslutninger bidrager til at øge bevidstheden om krænkelse af menneskerettighederne. Beslutninger kan være en del af lovgivningsprocessen, et resultat af de parlamentariske udvalgs initiativbetænkninger eller et resultat af den hastedebat, der normalt finder sted torsdag formiddag i forbindelse med hver plenarmødeperiode i Strasbourg for at sætte fokus på grove menneskerettighedskrænkelser i hele verden (artikel 135 i Parlamentets forretningsorden).

Parlamentets Underudvalg om Menneskerettigheder, der er knyttet til Udenrigsudvalget, er ansvarligt for spørgsmål vedrørende demokrati, retsstatsprincippet, menneskerettighederne — herunder mindretals rettigheder — i tredjelande og folkerettens principper samt for at sikre sammenhæng mellem alle Unionens eksterne politikker og dens menneskerettighedspolitik. Det organiserer høringer om en bred vifte af menneskerettighedsspørgsmål med deltagelse af interessenter for at tilvejebringe input til beslutningerne og andre parlamentariske initiativer. Underudvalget tager sig også af den løbende behandling af menneskerettighedsdossiererne, og delegationer fra dette udvalg besøger jævnligt relevante lande. Menneskerettighedsspørgsmål i forbindelse med EU's eksterne forbindelser behandles også af følgende udvalg: Udenrigsudvalget (AFET), Udvalget om International Handel (INTA), Udviklingsudvalget (DEVE) og Udvalget om Kvinders Rettigheder og Ligestilling (FEMM).

Menneskerettighederne udgør et væsentligt element i møder med parlamenter uden for EU og i regionale parlamentariske forsamlinger. For at sikre sammenhængen i og troværdigheden af Parlamentets aktiviteter blev der i 2011 vedtaget »retningslinjer for EP's interparlamentariske delegationer om fremme af menneskerettigheder og demokrati under deres besøg i tredjelande«, som blev opdateret i 2016.

Takket være sine budgetbeføjelser (i medfør af artikel 14 i TEU og artikel 310, stk. 1, i TEUF) har Parlamentet medindflydelse på tildelingen af midler til EIDHR og andre finansieringsinstrumenter, som bliver brugt til at fremme menneskerettighederne. Parlamentet er desuden medlovgiver i forbindelse med de eksterne finansieringsinstrumenter. De fleste af de nuværende instrumenter udløber den 31. december 2020. Under de lovgivningsmæssige forhandlinger om den næste generation af instrumenter kan Parlamentet således påvirke målene

og prioriteterne for disse instrumenter med henblik på at sikre en effektiv og komplementerende anvendelse af EU's bistand til fremme og beskyttelse af menneskerettighederne i tredjelande.

Hvert år uddeler Europa-Parlamentet Sakharovprisen for tankefrihed til menneskerettighedsaktivister rundt omkring i verden. Blandt de tidligere prismodtagere er Nelson Mandela, Aung San Suu Kyi, Malala Yousafzai og Raif Badawi. Prismodtagerne i 2016, Nadia Murad og Lamiya Haji Bashar, har overlevet at være sexslaver hos den såkaldte Islamiske Stat (IS) og er blevet talerør for kvinder, der udsættes for IS' seksuelle vold. De er offentlige fortalere for yazidierne i Irak, en religiøs minoritet, der har været genstand for en folkemordslignende kampagne fra militante IS-folks side. I 2017 gav Parlamentet Sakharovprisen til den demokratiske opposition i Venezuela, bl.a. landets nationalforsamling (repræsenteret ved Julio Borges) og alle politiske fanger på Foro Penal Venezolanos liste (repræsenteret ved Leopoldo López, Antonio Ledezma, Daniel Ceballos, Yon Goicoechea, Lorent Saleh, Alfredo Ramos og Andrea González). Parlamentet har også skabt Sakharovprisnetværket for at støtte Sakharovprismodtagere, udvikle kontakter mellem dem og tilskynde til fælles aktiviteter.

Sakharovstipendiatprogrammet for menneskerettighedsforkæmpere fra tredjelande, som blev iværksat af Sakharovprisnetværket i 2013, sigter mod at udvide stipendiaternes kendskab til Europa-Parlamentets indsats på menneskerettighedsområdet og hjælpe dem med at udvikle deres kapacitet og forbedre deres arbejde, og samtidig øge bevidstheden om Sakharovprisen og dens værdier.

Chefobservatøren, der leder en EU-valgobservationsmission, er normalt et medlem af Europa-Parlamentet. Europa-Parlamentets valgobservationsdelegationer er integreret i EU's missioner eller internationale missioner og benytter deres faciliteter og infrastruktur (for yderligere informationer henvises til faktablad [5.4.2](#) om fremme af demokrati og valgobservation).

Europa-Parlamentets formand støtter aktivt menneskerettighederne gennem erklæringer og skrivelser og ved at drøfte menneskerettighedsspørgsmål under møder med betydningsfulde aktører.

Parlamentets årlige initiativbetænkning indeholder overvejelser om EU's menneskerettighedspolitik og EU's årsberetning, evaluerer Parlamentets egne aktiviteter og opstiller fremtidige prioriteter.

[Marika Lerch](#)
09/2018